

تأثیر اجاره کریدور زنگزور توسط آمریکا بر صنعت پتروشیمی ایران

مقدمه

طرح اجاره بلندمدت کریدور زنگزور که اکنون با نام «مسیر ترامپ برای صلح و رفاه بین‌المللی» شناخته می‌شود، بر اساس توافق اخیر بین جمهوری آذربایجان و ارمنستان می‌باشد. این کریدور ۴۳ کیلومتری در استان سیونیک ارمنستان به مدت ۹۹ سال به یک شرکت آمریکایی اجاره داده می‌شود و تحت مدیریت نماینده ایالات متحده فعالیت خواهد کرد. هرچند این مسیر به‌طور مستقیم مرز ایران و ارمنستان را قطع نمی‌کند، اما عملاً جایگزینی برای مسیرهای ترانزیتی ایران در تجارت آذربایجان، نخجوان، و ترکیه خواهد بود و می‌تواند نفوذ ایران در منطقه را کاهش دهد.

اهداف و پیامدهای ژئوپلیتیکی آمریکا

ایالات متحده با این پروژه چند هدف را دنبال می‌کند:

- کاهش نفوذ روسیه در قفقاز جنوبی و ایجاد مسیر جایگزین برای انرژی و تجارت.
- تقویت حضور ناتو در مرزهای شمالی ایران و روسیه، تحت عنوان «کریدور تورانی ناتو».
- ایجاد مسیر رقابتی برای صادرات گاز و محصولات غیرانرژی به اروپا بدون عبور از ایران یا روسیه.

پیامدهای مستقیم و غیرمستقیم بر صنعت پتروشیمی ایران

۱. تهدیدهای اقتصادی

- کوتاه‌تر شدن مسیر ترکیه-آذربایجان-گرجستان تا ۳۴۰ کیلومتر، که هزینه و زمان حمل کالا از ایران را نسبت به رقبای منطقه‌ای افزایش می‌دهد.
- کاهش وابستگی ترکیه به گاز ایران با تأمین انرژی ارزان‌تر از آذربایجان و LNG آمریکا/قطر که این موضوع می‌تواند در بلندمدت بازار صادرات انرژی ایران را محدود کند.
- افزایش هزینه حمل صادرات پتروشیمی ایران به اروپا از طریق مسیر ارمنستان-گرجستان، به دلیل کاهش حجم تردد و رقابت‌پذیری این مسیر.

۲. تهدیدهای امنیتی

- حضور طولانی‌مدت پرسنل آمریکایی در نزدیکی مرزهای ایران، که می‌تواند به ایجاد یک پایگاه نظارتی و اطلاعاتی منجر شود.

- افزایش احتمال تحریم‌های ثانویه ناتو علیه شرکت‌های ایرانی فعال در قفقاز جنوبی.

۳. تهدیدهای ژئوپلیتیکی

- کاهش جذابیت کریدور شمال-جنوب و سرمایه‌گذاری بین‌المللی در مسیرهای ایران‌محور.
- قدرت‌گیری ترکیه و آذربایجان در تعیین معادلات ترانزیتی و انرژی منطقه، با حمایت مستقیم آمریکا.

سناریوهای محتمل آینده

سناریو ۱: اگر ایران اقدام راهبردی انجام دهد، سبب حفظ جایگاه ایران به‌عنوان هاب ترانزیت اوراسیا، توسعه صادرات پتروشیمی از مسیر شمال-جنوب و افزایش همکاری با روسیه، هند، و ارمنستان خواهد شد. راهکار: تکمیل سریع خط ریلی رشت-آستارا، گسترش بنادر چابهار و انزلی و قراردادهای بلندمدت با ارمنستان و گرجستان.

سناریو ۲: اگر ایران واکنش محدودی داشته باشد، سبب کاهش تدریجی سهم ایران در تجارت و انرژی منطقه، افزایش هزینه‌های لجستیک و از دست رفتن فرصت‌های سرمایه‌گذاری می‌گردد.

سناریو ۳: تغییر معادلات بین‌المللی یا شکست پروژه از طریق توقف یا کاهش اثرگذاری «مسیر ترامپ» به دلیل فشار روسیه یا تغییر شرایط سیاسی ارمنستان/آذربایجان که در این صورت ایران می‌تواند با استفاده از فرصت،

مسیرهای جایگزین خود را دوباره به عنوان اصلی ترین گذرگاه معرفی کند.

پیشنهادهای عملی برای ایران

- ۱- اجرای فوری پروژه خط ریلی رشت-آستارا (۱۶۲ کیلومتر) با سرمایه گذاری مشترک روسیه و هند.
- ۲- عقد قرارداد بلندمدت ترانزیتی و تأمین انرژی با تضمین امنیت عرضه گاز به ایران.
- ۳- توسعه مسیرهای دریایی خزر به آستاراخان و بنادر دریای سیاه (باتومی و پوتی) جهت تنوع بخشی مسیرهای صادرات پتروشیمی.
- ۴- گسترش دهکده لجستیک ماکو و انزلی برای رقابت با مسیر ترکیه-آذربایجان.
- ۵- پیشنهاد شراکت یا سرمایه گذاری مشترک با ارمنستان در بخش های لجستیک کریدور، برای کاهش انحصار آمریکا.
- ۶- ذخیره سازی و فراوری محصولات در خاک روسیه و استفاده از مسیر ولگا-دن برای ارسال سریع محصولات پتروشیمی به اروپا.

جمع بندی

هرچند «مسیر ترامپ» مرز ایران - ارمنستان را قطع نمی کند، اما می تواند به طور غیرمستقیم جایگاه ژئواکونومیک ایران را تضعیف کرده و هزینه های صادرات پتروشیمی ایران به اروپا را افزایش دهد. ایران باید با توسعه زیرساخت ها، تنوع بخشی مسیرهای صادرات، و دیپلماسی فعال منطقه ای، اثرات منفی این پروژه را خنثی و حتی از تحولات جدید برای تقویت جایگاه خود در اوراسیا بهره برداری کند.

نویسندگان:

آدرس پستی: bahmanmoazami@gmail.com

بهمن معظمی

آدرس پستی: a.saleminasab@nipc.ir

عباس سالمی نسب